

HERALDISK TIDSSKRIFT

BIND 1 • NR 6 • 1962

Index över svenska
begravningsvapen och epitafier
Av Liss-Eric Björkman

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heralдинen Seura • Skjaldfræðafélagið

Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Index över svenska Begravningsvapen och Epitafier

Av Liss-Eric Björkman

DET SOM först väckte mitt heraldiska intresse var de många praktfulla begravningsvapen och epitafier från stormaktstiden som hänger på de vita väggarna i Tessins obestridligt sköna barocktempel i min födelsestad Kalmar; Wachtmeisters, von Psilanders, Osenhjelm etc. I Ljungarums kyrka hänger ett von Knorring-Thamskt alliansvapen, i Ulricehamns stadskyrka ett Dannerhielskt begravningsvapen, i Munktorps kyrka Lagercronska, Reenfeltska och Goëska vapen, i Hakarps Ehrenpreusska och Hägerflychtska, i Håtuna tio begravningsvapen, 32 anvapen och två epitafier, i Malmö S:t Petri kyrka ett stort antal borgerliga epitafier.

Uppräkningen skulle kunna fortsättas i det oändliga. Den tanken har slagit mig: skulle det ej vara möjligt att åstadkomma en systematisk förteckning över hela detta stora bestånd, som är av betydande intresse ej blott ur heraldisk utan även ur personhistorisk och genealogisk synpunkt — för att nu ej tala om den allmänt kulturhistoriska.

Men hur? Jag har diskuterat uppslaget med Leif Pålsson. Registreringsarbetet, som bör ske under ledning av Societas Heraldica Scandinavica, måste bli omfattande. Det räcker ej med att svepa igenom den litteratur som finns. Det förtjänstfulla verket *Sveriges kyrkor*, där kyrkorna och deras inventarier sorgfälligt redovisas, har ännu långt till sin fullbordan. Många kyrkor skildras i sockenböcker

och separata beskrivningar, vilkas kvalitet dock är skiftande. Även en stor mängd andra källor finns naturligtvis, men redan att leta upp alla dessa böcker, häften och uppsatser är ett hart när övermäktigt arbete. Men en källa måste särskilt nämnas: Elgenstiernas *Den introducerade svenska adelns ättartavlor*. Här finns ett otal från riddarhusgenealogierna stammande notiser av typen: »Han begrovs i Ljungby kyrka, där hans vapen uppsattes». En sådan uppgift kan nog i regel antagas vara fullt riktig, men vad som ej framgår är om vapnet alltså jämt finns där. Ty kyrkor har brunnit och vandaler härjat.

Det blir alltså nödvändigt att söka sig fram också på andra vägar. Nu förhåller det sig så att en snabbinventering av kyrkornas lösa inredning gjordes omkring 1920. Protokollen däröver, som finns hos riksantikvarieämbetet och stiftsvis hos domkapiteln, lär vara rätt ojämn, men torde kunna utnyttjas vid utarbetandet av stommen till det blivande index. Inventarier vid biskopsvisitationer torde också kunna vara till nytta.

Men för att detta index skall bli fullständigt måste kyrkorna undersökas, för kontrollens skull givetvis även de som i litteraturen eller protokollen icke sägas ha något av intresse. Kyrkvindar och skräpvrår kan dölja fina ting. Dock torde kyrkor, där möjligheterna till fynd bedöms som utslutna, kunna lämnas å sido, t. ex. många norrlandskyrkor och på senare

tid byggda kyrkor i städer och bruks-samhällen. För dem får de skriftliga urkundernas negativa besked räcka.

De begravningsvapen och epitafier som finns i muséer får ej glömmas bort — man får här höra sig för hos de museala myndigheterna — och ej heller de som kan finnas hos enskilda personer. Möjligheten att kartlägga dessa sistnämnda får dock betecknas som ringa. Envar som känner till existensen av sådana uppmanas meddela detta.

Index är avsett att upptaga även i litteraturen redovisade vapen som nu är försvunna. Kanske kan de komma i dagen framdeles. Namnlösa vapen kan måhända identifieras.

Meningen är ej att åvägabringa en vapenbok: det vore en alltför gigantisk uppgift. Vapen tillhörande på riddarhuset introducerade ätter, vilka finns avbildade i Klingspors vapenbok och även hos Elgenstierna, skall därför ej beskrivas, såvitt de ej avviker från de i litteraturen kända. Men andra vapen måste åtminstone schematiskt blasoneras. Anvapen, som ibland är anbragta på begravningsvapnen, bör givetvis redovisas liksom också separata sådana. Epitafierna bör summariskt beskrivas. Den till vars minne varje monument uppsatts bör såvitt möjligt angivas. Namnskytt el. dyl. under vapnet avskrives ordagrant.

En motsvarighet till det storslagna projekt som framlagts i Heraldisk Tidsskrift nr 2 sid. 45 ff äsyftas ej. De vapenbilder som finns t. ex. på bygg-

nader, gravstenar, silverföremål och textilier liksom också alla sigill och på medeltida kyrkväggar målade vapen behöver givetvis i lika grad inventeras och registreras, men det får bli en senare uppgift. Kanske skulle också endast sådana epitafier tagas med som är av heraldiskt intresse, men eftersom min tanke är att ej blott det heraldiska utan även det personhistoriska bör beaktas i detta sammanhang är det väl motiverat att låta samtliga epitafier följa med.

Det står alldeles klart att här krävs en insats av ett uppbåd intresserade. Bland medlemmarna i Societas Heraldica Scandinavica över hela Sverige måste finnas många som är beredda att draga strån till stacken genom att plöja genom litteratur, genomforsa protokollen över den omkring 1920 gjorda inventeringen och vid biskopsvisitationer samt, i all synnerhet, på ort och ställe undersöka vad som finns i kyrkor och muséer. Allt måste ske mot den immateriella lön som tillfredsställelsen att göra en god insats på ett intressant gebit innebär.

Arbetet måste bedrivas systematiskt efter en väl genomtänkt plan som utarbetas före arbetets igångsättande. Men de frivilliga medhjälparna måste redan nu träda till så att arbetsuppgifterna kan fördelas. Skriv till mig under adress *Tullslätten 13 B, Kalmar*, och säg på vilket område Ni är villig att medverka. Jag är tacksam också för alla uppslag för planeringen, litteraturhänvisningar o. dyl.

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[SV] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.